

Ontstaan van de naam Sonsbeek

Sinds de 17de eeuw draagt een deel van het gebied ten noorden van de stadswallen van Arnhem de naam 'Sonsbeek'. Dit gebied wordt globaal omsloten door de Zypendaalseweg, de zandweg door het dal van de Sint Jansbeek, langs een vijftal moerassige vijvers met een eiland, de Holleweg en verder ongeveer 150 meter langs de weg van Arnhem naar Apeldoorn. Hierna gaat de grens zigzag in zuidelijke richting naar de plaats waar momenteel de Zwanenbrug over de Sint Jansbeek ligt. Een perceel grond van circa 7 hectare groot.

Door grondaankopen van opeenvolgende eigenaren wordt het gebied in de loop der jaren groter en groter en tenslotte omgevormd tot een heus landgoed. De naam *Sonsbeek* is in al die eeuwen behouden gebleven. Over de herkomst van deze naam doen een aantal theorieën de ronde.

Sompen

De minst waarschijnlijke theorie is dat het landgoed haar naam te danken heeft aan de moerassige vijvers in het bovendal van de Sint Jansbeek, de zogenaamde 'sompen'. Door in het dagelijks spraakgebruik de woorden 'somp' en 'beek' bijelkaar te trekken zou het woord 'Sonsbeek' zijn ontstaan.

Sint Jansbeek

Een andere theorie die lang opgeld deed is dat de naam 'Sonsbeek' is afgeleid van de benaming 'Sint Jansbeek'. De beek stroomt door het gebied waar de Commanderie van Sint Jan vanaf 1200 landerijen en een korenwatermolen bezit en heeft daar haar naam aan te danken. Tussen het jaar 1200 en 1500 wordt 'Sint' ook wel uitgesproken als 'Sint(e)', 'Sent(e)', 'Sont(e)' of 'Sunt(e)'. Het is dus mogelijk dat de Sint Jansbeek in de Middeleeuwen wordt uitgesproken als 'Sonte Johannesbeek' en later verbasterd is tot 'Sontbeek', 'Sontsbeek' en uiteindelijk 'Sonsbeek'.

Anna van Sonsbeek

De meest aannemelijke verklaring is echter dat het landgoed is vernoemd naar *Anna van Sonsbeek*, een aanzienlijke 'Dame' of 'Joffer' in de Arnhemse gemeenschap. De vader van Anna, Franciscus van Sonsbeek, is afkomstig uit het Hertogdom Kleve, en wel uit het stadje Sonsbeck of Sonsbeek, net over de Duitse grens, nabij de stad Xanten. Boven de hoofdingang van de in 1655 gebouwde Lutherse kerk in Sonsbeek treft men nu nog altijd het originele stadswapen aan; een zon met daar onder enkele gegolfde lijntjes, die stromend water voorstellen.

Bruijnincks- of Sonsbeek korenmeule

In het begin van de 15de eeuw komen uit het Hertogdom Kleve mensen om economische- en later om godsdienstige redenen naar de Lage Landen (Nederland) om daar te werken als landarbeiders, hannekemaaiers (grasmaaiers), etc. Een familienaam is in die tijd niet algemeen gebruikelijk. Men wordt veelal vernoemd naar het beroep dat men uitoefent, of naar de plaats of streek waar men vandaan komt. In het geval van de vader van Anna van Sonsbeek dus '*Franciscus van Sonsbeek*'.

Stadswapen van het Duitse plaatsje Sonsbeeck.

(Foto: Joop Morsink)

Franciscus vestigt zich in Arnhem. Als hij in 1565 komt te overlijden, hertrouwt zijn weduwe, Aleidt van Presickhave, met Ludowick Bruijnincks, een prominent inwoner of 'poorter' van de stad Arnhem. Bruijnincks is ca. 1570 eigenaar van een molen aan de St. Jansbeek. Thans bevindt zich op deze plek de Kleine watermolen. Na zijn overlijden, begin 17de eeuw, wordt zijn stiefdochter Anna de nieuwe eigenaresse van de molen en de bijbehorende gronden. Omdat molens veelal naar de (vorige) eigenaar worden genoemd, heet de molen in de volksmond de 'Bruijnincks- of Sonsbeeck korenmeule'. Tevens is Anna eigenaresse van het eerste of oude Huis Sonsbeeck, dat op ongeveer honderd meter in noordelijke richting vanaf het lusthuisje van mr. Sebastiaan Cornelis Nederburgh uit 1800 (het oude deel van het huidige Sonsbeeck Paviljoen) heeft gestaan.

Volquart Sixtius

Anna van Sonsbeeck trouwt met Volquart Sixtius. Het echtpaar krijgt twee kinderen, een zoon Suffridus en een dochter Margarita. Suffridus Sixtius wordt in 1636 eigenaar van de Bruijnincks- of Sonsbeeckmeule. Hij verbindt aan zijn bezit een lijfrente van jaarlijks duizend Carolusguldens, die hij uitkeert aan zijn moeder Anna. Het familiebezit wordt dan al aangeduid als 'Sonsbeeck'. Anna overlijdt op 2 oktober 1637. Haar zoon Suffridus overlijdt twaalf jaar later, in 1649. Ondanks het feit dat het perceel grond door aankopen van opeenvolgende eigenaren groter en groter wordt, is de naam Sonsbeeck altijd aan het landgoed verbonden gebleven.

Bron: Joop Morsink